

**SECTION 10. SPEECH THERAPY.
SPECIAL PSYCHOLOGY**

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-512-9-41>

**FORMATION OF DIALOGICAL COMPETENCE AS A CONDITION
FOR THE SUCCESSFUL SOCIALIZATION OF A CHILD
WITH GENERAL SPEECH DEVELOPMENT**

**ФОРМУВАННЯ ДІАЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ
ЯК УМОВА УСПІШНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДИТИНИ
ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ**

Leniv Z. P.

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor,
Senior Lecturer at the Department
of Speech Therapy and Innovative
Technologies in Inclusion
Vasyl Stefanyk Precarpathian
National University
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

Ленів З. П.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри логопедії
та інноваційних технологій в інклюзії
Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

Fulytka L. I.

*second (master's) level
of higher education
1st year, master's degree, faculty
of management
Vasyl Stefanyk Prykarpattia National
University
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

Фулитка Л. І.

*здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти
I курс ОР магістр, факультет
управління
Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

Сучасних умовах модернізації освіти особливої актуальності набуває проблема опанування вихованцями закладів дошкільної освіти мови не лише як засобу пізнання, а й як основного засобу спілкування. Сформоване, правильне мовлення – одна з найважливіших умов нормо типового психічного розвитку людини як особистості. За допомогою мовлення дитина легко та непомітно для себе самої входить до оточуючого її світу, дізнається багато нового та цікавого, може висловлювати свої думки, бажання, вимоги тощо. Та на жаль, в наш час все більше і більше дітей дошкільного віку мають мовленнєві

порушення, котрі різко обмежують їх спілкування з оточуючими людьми.

Діалог – це комунікативний акт, в якому по чергово змінюються ролі мовця і слухача; він протікає в певній ситуації спілкування і є її продуктом. Натомість діалогічне мовлення – це бесіда, розмова між двома співрозмовниками, яка складається із запитань і відповідей, штампів, окремих реплік, супроводжується мімікою, жестами, діями, емоційністю у процесі безпосереднього сприймання висловлювань [2].

У дошкільному віці дитина засвоює мовлення у процесі спілкування, при цьому здебільшого розвивається діалог як основна форма спілкування. Проблема формування діалогічного мовлення у дітей із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ) не нова і багатоаспектна, тому досліджується, окрім логопедії, ще багатьма науками: психологією, психолінгвістикою, мовознавством, лінгводидактикою.

Діалогічне мовлення виступає в двох основних формах: простій (репродуктивні відповіді на запитання) і складній (продуктивні відповіді на запитання), забезпечується переважно зовнішніми мотивами, характеризується організованістю, структурованістю, смисловою і прагматичною зв'язністю.

На сьогодні проблеми діалогічного мовлення в науково-теоретичній та програмно-методичній літературі приділяється досить багато уваги, зокрема: визначено зміст діалогічної компетенції дітей дошкільного віку; напрямки роботи з формування діалогічного мовлення, окреслено рівень знань, умінь і навичок, якими має оволодіти дитина в дошкільному віці в цьому напрямку; розкрито не лише поняття «діалог», «діалогічне мовлення», його класифікація, композиційна структура, але й описані специфічні особливості діалогу дітей дошкільного віку та зміст навчання дітей діалогічного мовлення в закладах загальної дошкільної освіти (М. Алексеева, А. Арушанова, А. Богуш, та ін.).

Завдяки працям науковців, сформульовані основні принципи навчання діалогічному мовленню та вироблені найбільш ефективні методи опанування дітьми із загальним недорозвитком мовлення навичок діалогічного мовлення. Зокрема у працях З. Ленів висвітлюються практичні аспекти розвитку всіх компонентів мовленнєвої системи, й у тому числі діалогічного мовлення за допомогою українських вишиванок [5].

Актуальність проблеми навчання діалогу молодших дошкільників зумовлена новими тенденціями в розвитку системи освіти, утвердженням її гуманістичної парадигми, яка основним вектором прогресивного розвитку суспільства проголошує гармонізацію природи й соціуму, свободи й відповідальності особистості, загальнолюдських і національних цінностей.

Розвиток мовлення у процесі онтогенезу відбувається паралельно з фізичним і пізнавальним розвитком. Усі психічні процеси у дитини: сприйняття, пам'ять, увага, мислення, цілеспрямована поведінка постають за безпосередньої участі мовлення. У дитини з мовленнєвими порушеннями без своєчасних корекційних заходів може затримуватися й темп загального психічного розвитку. Формування мовлення, затримка або порушення в розвитку мовленнєвої діяльності, засоби корекції та відновлення мови є об'єктом вивчення логопедії, неврології, психології, а в останній час і медичної реабілітації, оскільки травми війни спричинили багато розладів мовленнєвої сфери в населення України, особливо в комунікативному аспекті.

Відсутність мовленнєвого спілкування в сім'ї значно затримує безперервний і багатогранний процес соціалізації, що триває все життя людини.

Одне з важливих завдань спільних зусиль батьків та педагогів – рання та повноцінна допомога дітям з особливими потребами в набутті навичок усного мовлення, підвищення рівня інтегрованості в закладах загальної освіти та соціальному житті. Усіх батьків рано чи пізно починає турбувати питання правильного мовлення дитини. Вони мріють, щоб малюк був здоровим, розумним і ставши дорослим досяг життєвих і професійних успіхів, прагнуть, аби він зростав вільним у спілкуванні та впевненим у власних можливостях. І чи не найсуттєвішою умовою для цього є оволодіння правильним мовленням. Лише тоді, коли дитина постійно чути чітко, виразне мовлення, вона навчиться правильно розмовляти, краще розумітиме мовлення оточуючих, легко передаватиме власні думки й бажання [5].

Одним з основних напрямків процесу навчання і виховання дошкільників з мовленнєвими порушеннями є їхня соціальна адаптація. Необхідно не тільки подолати мовленнєве недорозвинення у дітей, а й підготувати їх до школи, сформувати вміння і навички, які дозволять брати активну участь у процесі навчання. Важливою умовою успішності навчання у школі є вміння активно вступати в мовленнєву взаємодію та ініціативно висловлюватися в ході спілкування. Такі види комунікативних умінь дозволяють отримувати інформацію і налагоджувати відносини з оточуючими людьми.

Незважаючи на наявність значної кількості психолого-педагогічної й науково-методичної літератури з розвитку діалогічного мовлення дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення, питання розвитку діалогічного мовлення як умови успішної соціалізації дитини було і залишається досить перспективним для досліджень.

Література:

1. Авсієвич Н. П. Вплив української народної казки на розвиток мовленнєво-творчих здібностей учнів початкової школи. *Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки*. 2012. № 14. С. 177–179.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : навч. посібник. Київ : Академія, 2004. 344 с.
3. Беляєва О. В. Методика розвитку зв'язного діалогічного мовлення першокласників у процесі опрацювання художніх текстів різних жанрів : автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.02 ; Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. О., 2009. 20 с.
4. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2004. 376 с., с. 128.
5. Ленів З. П. Практична реалізація інноваційних підходів до розвитку мовлення дітей із особливими освітніми потребами в умовах інклюзії засобами української вишиванки. *Гірська школа Українських Карпат*. Вип. 22. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2020. С. 82–87.
6. Піроженко Т. О. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дитини як фактор вибору стратегії міжособистісного спілкування. *Актуальні проблеми психології* : збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 2019. Том 4. Психологія розвитку дошкільника. Вип. 15. С. 4–20.